

Πρόλογος

Το βιβλίο αυτό χαιρετίζει την επιστροφή της αρχαίας λυρικής ποίησης στη Μέση Εκπαίδευση λειτουργώντας βοηθητικά προς το σχολικό ανθολόγιο.

Γνωρίζουμε ότι το είδος του λόγου αυτού αποτελεί το σύνδεσμο μεταξύ των δύο άλλων σημαντικών ποιητικών προϊόντων του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, του έπους και της τραγωδίας. Γι' αυτό και θεωρούμε απαραίτητη την παρουσία του στη Μέση Εκπαίδευση.

Και για έναν άλλο ακόμη λόγο. Γιατί για πρώτη φορά με τους λυρικούς ποιητές γίνεται η μεγάλη στροφή από το παρελθόν στο παρόν, από τις καθολικές αξίες στο προσωπικό βίωμα, από τον ήρωα αριστοκράτη, στον άνθρωπο της καθημερινότητας. Έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα την αρχαϊκή λυρική ποίηση μόνο σε αντιδιαστολή με το έπος και τον κόσμο του, αλλά ταυτόχρονα και σε συσχέτιση με τις συνθήκες της σύγχρονης ζωής. Γιατί μόνο με κριτήριο τη σύγχρονη μας πραγματικότητα, που την κατανοούμε μέσα από προσωπικά μας βιώματα και εμπειρίες, μπορούμε να εισδύσουμε βαθύτερα στον κόσμο που μας αποκαλύπτεται μέσα –έστω– από τα σπαράγματα των αρχαϊκών λυρικών ποιητών, που έχουν διασωθεί, και να διαπιστώσουμε πόσο – παρά τις διαφορετικές συνθήκες της σύγχρονης εποχής – τα θέματα και τα προβλήματα, οι αγωνίες και οι χαρές του ανθρώπου μένουν στο βάθος τους ίδιες.

Σ' αυτό ακριβώς το τελευταίο στοιχείο βρίσκεται και η παιδευτική αξία της αρχαϊκής λυρικής ποίησης. Κι αυτό φιλοδοξεί να προσφέρει –εκτός των άλλων και ως ένα βαθμό– η παρούσα προσπάθεια.

Για την αποτελεσματικότερη, λοιπόν, προσέλαση του κάθε ποιητικού κειμένου, αλλά και τη σύνδεσή του με την προγενέστερη και μεταγενέστερη λογοτεχνική παραγωγή, θεωρήσαμε σκόπιμη τη συγγραφή δύο τευχών. Στο **πρώτο τεύχος** με τίτλο **«Ανθολόγιο Αρχαϊκής Λυρικής Ποίησης»**, που απευθύνεται κυρίως στους μαθητές, περιλαμβάνονται:

- Η εισαγωγή του σχολικού βιβλίου σε σχεδιαγράμματα μαζί με ερωτήσεις και τις απαντήσεις τους
- Συμπληρωματικά εισαγωγικά σχόλια της συγγραφέως
- Βιογραφικά στοιχεία για τον κάθε ποιητή
- Μετάφραση του κάθε ποιήματος στη νεοελληνική
- Γλωσσική του επεξεργασία, δηλαδή:
 - Σημσιολογικά και ετυμολογικά σχόλια, παράγωγα, συνώνυμα, αντώνυμα
 - Παρουσίαση της διαλέκτου στην οποία έχει γραφεί το κάθε ποίημα
 - Γραμματικές επισημάνσεις
 - Συντακτική προσέγγιση
- Μέτρο ποιήματος

- Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμησή του, που περιλαμβάνει:
 - Ένταξη του ποιήματος σε ένα από τα είδη και υποείδη της αρχαίας λυρικής ποίησης
 - Στόχο του ποιητή
 - Θεματικό κέντρο
 - Απόδοση περιεχομένου
 - Πραγματολογικά και πολιτισμικά στοιχεία
 - Ανάλυση περιεχομένου
 - Εκφραστικά μέσα και στοιχεία τεχνικής
- Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου
- Πρόσθετες ερωτήσεις με τις απαντήσεις τους
- Κριτήρια αξιολόγησης

Όλα τα παραπάνω πιστεύουμε πως θα αποτελέσουν ένα χρήσιμο οδηγό για το μαθητή στην προσπάθειά του να κατανοήσει το κείμενο και να εμπεδώσει τη διδακτέα ύλη.

Στο **δεύτερο τεύχος** με τίτλο **«Ανθολόγιο αρχαϊκής λυρικής ποίησης και ελληνική λογοτεχνία. Λυρικές διαδρομές από τον Αρχίλοχο και τη Σαπφώ στον Όμηρο και τον Ελύτη (παραθέματα – παράλληλα κείμενα)»**, που απευθύνεται κυρίως στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, και στο οποίο παραπέμπουμε μέσα από τις σελίδες του πρώτου τεύχους με τη βοήθεια δευκτών με αραβικούς χαρακτήρες δίπλα από τις λέξεις, περιέχονται:

- ◆ Εισαγωγή (σχέση αρχαίας και νεοελληνικής λυρικής ποίησης, στοιχεία διαλέκτων και αρχαίας ελληνικής μετρικής)
- ◆ Εκτενείς βιογραφίες των αρχαϊκών λυρικών ποιητών
- ◆ Πληροφορίες και παραπομπές σε έργα της αρχαίας και της νέας ελληνικής λογοτεχνίας για τις γενικές και ειδικές ενότητες του πρώτου τεύχους
- ◆ Παραθέματα
- ◆ Παράλληλα κείμενα

Το δεύτερο τεύχος απευθύνεται επίσης και στους μαθητές εκείνους που θα θελήσουν να αποκτήσουν μια ευρύτερη και πιο ολοκληρωμένη αντίληψη της αρχαϊκής λυρικής ποίησης και να πλουτίσουν περαιτέρω τις γνώσεις τους, ικανοποιώντας παράλληλα βαθύτερες πνευματικές τους ανησυχίες.

Πιστεύουμε όμως ότι στο εν λόγω τεύχος θα βρει ο εκπαιδευτικός κυρίως χρήσιμες πληροφορίες και υποστηρικτικό υλικό για το διδακτικό του έργο.

Ευχαριστώ την αδελφή μου Βασιλική, για την εικονογράφηση των βιβλίων και τους γονείς μου Δημήτρη και Φανούλα, που μου συμπαραστάθηκαν σ' αυτή μου την προσπάθεια.

Αύγουστος 2003

Ειρήνη Δ. Ρούγγου
Φιλολόγος

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες – Σύμβολα	11
Εισαγωγή.....	13
Εισαγωγή – Σχεδιαγραμματική Σύνοψη της ύλης	33
Αρχίλοχος (α' μισό 7 ^{ου} αι. π.Χ.)	41
Βιογραφικά στοιχεία	43
3. οὐ φιλέω μέγαν (D60, 114W).....	46
Α. Γλωσσική επεξεργασία	46
Β. Συντακτική προσέγγιση.....	52
Γ. Μέτρο.....	53
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση	53
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	61
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	62
4. ἀσπίδι μὲν (6D, 5W)	64
Α. Γλωσσική επεξεργασία	64
Β. Συντακτική προσέγγιση.....	71
Γ. Μέτρο.....	73
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση	73
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	81
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	83
6. θυμέ, θύμ' (D67a, 128W)	87
Α. Γλωσσική επεξεργασία	88
Β. Συντακτική προσέγγιση.....	102
Γ. Μέτρο.....	104
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση	104
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	123
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	124
9. Τοῖς θεοῖς (D58, 130W).....	126
Α. Γλωσσική επεξεργασία	126

Β. Συντακτική προσέγγιση.....	136
Γ. Μέτρο.....	137
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση.....	138
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	147
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	148

Μίμνερμος (β' μισό 7 ^{ου} αι. π.Χ.)	149
---	-----

Βιογραφικά στοιχεία	151
---------------------------	-----

11. ἡμεῖς δ', οἶά τε φύλλα (2D, 2W).....	154
---	-----

A. Γλωσσική επεξεργασία	155
B. Συντακτική προσέγγιση.....	176
Γ. Μέτρο.....	180
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση.....	180
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	199
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	202

Σαπφώ (τελευταίο τέταρτο 7 ^{ου} αι. π.Χ.).....	207
--	-----

Βιογραφικά στοιχεία	209
---------------------------	-----

14. ποικιλόθρον' ἄθανάτ' (1D, 191P).....	213
---	-----

A. Γλωσσική επεξεργασία	215
B. Συντακτική προσέγγιση.....	241
Γ. Μέτρο.....	246
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση.....	247
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	272
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	274

17. καθάνοισα δέ κείσηι (58D, 211P)	277
--	-----

A. Γλωσσική επεξεργασία	278
B. Συντακτική προσέγγιση.....	285
Γ. Μέτρο.....	286
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση.....	287
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	294
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	295

Πίνδαρος (522 ή 518 – 438 π.Χ.).....	297
Βιογραφικά στοιχεία	299
28.7. Πυθιονίκος (Μεγακλειῆς Ἀθηναίῳ τεθρίπῳ)	302
Α. Γλωσσική επεξεργασία	304
Β. Συντακτική προσέγγιση	321
Γ. Μέτρο.....	325
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση	325
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	346
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	349
Σιμωνίδης ο Κείος (α' μισό 6 ^{ov} αι. π.Χ.)	353
Βιογραφικά στοιχεία	355
29. ἄνθρωπος ἐών (6D, 335P).....	357
Α. Γλωσσική επεξεργασία	358
Β. Συντακτική προσέγγιση	364
Γ. Μέτρο.....	366
Δ. Ερμηνευτική απόδοση και αισθητική αποτίμηση	366
Ε. Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου.....	378
ΣΤ. Πρόσθετες ερωτήσεις – Απαντήσεις.....	379
Επίμετρο	381
Κριτήρια Αξιολόγησης	383
1 ^ο Κριτήριο Αξιολόγησης	385
2 ^ο Κριτήριο Αξιολόγησης	387
3 ^ο Κριτήριο Αξιολόγησης	389
4 ^ο Κριτήριο Αξιολόγησης	391
Βιβλιογραφία	393

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

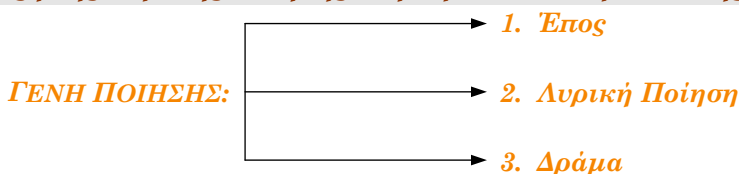
- Η εισαγωγή του σχολικού βιβλίου σε σχεδιαγράμματα – Ερωτήσεις /Απαντήσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
(650 – 450 π. Χ.)

(Σελ. σχολικού βιβλίου: 9, 12 – 14, 16 – 20)

II. Βασικές έννοιες.
Οι απαρχές και οι πηγές της Λυρικής Ποίησης

◆ Ένταξη της λυρικής ποίησης στην τριάδα των γενών* της ποίησης

Κατασκευαστικά χαρακτηριστικά – Διαφορές τους:

	Έπος	Λυρική Ποίηση	Δράμα
1.	αφήγηση	περιγραφή	παράσταση επί σκηνής
2.	σε γ' πρόσωπο	σε α' πρόσωπο	σε β' πρόσωπο
3.	θέμα: ιστορία	θέμα: εικόνα ή κατάσταση	θέμα: υπόθεση
4.	αντλημένη από το μύθο	α) αποφεύγει (συχνότερα) β) χρησιμοποιεί (σπανιότερα) το μύθο Στόχος: να παραδειγματίσει - φρονηματίσει	αντλημένη από το μύθο

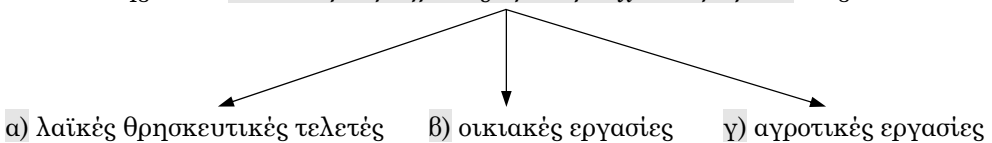
* «Γένος είναι η κατηγορία ταξινομήσεως που συγκεντρώνει τα κοινά χαρακτηριστικά των υποκατηγοριών (ειδών) που υπάγονται σ' αυτήν». (Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 1998, σελ. 414).

Ερωτήσεις:

1. Ποια είναι τα τρία γένη της ποίησης και ποια τα κύρια κατασκευαστικά χαρακτηριστικά τους;
 ☞ «Τα τρία γένη ... και να φρονηματίσει». (σελ. 9)
2. Να αναφέρετε τις διαφορές των τριών γενών της ποίησης ως προς τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά τους.
 ☞ «Γενικά ... να φρονηματίσει». (σελ. 9)

◆ Οι απαρχές της λυρικής ποίησης

Μονάδα της ΛΠ = το ανώνυμο ή δημόδες προλογοτεχνικό τραγούδι στις:

Τχνη «λυρικών» τραγουδιών μέσα στα ομηρικά έπη:

π.χ. **Ιλιάδα:**

- (Α 472) Παιάνας (στον οργισμένο Απόλλωνα)
- (Σ 493) Υμέναιος (= τραγούδι του γάμου)
- (Σ 50, Ω 720) «θρήνον» (= μοιρολόγια) για τον Πάτροκλο και για τον Έκτορα
- (Σ 570) «λίνος» (= τραγούδι για τον τρύγο)

Οδύσσεια:

- (ε 61) Η Κίρκη τραγουδά στον αργαλειό της

7ος αι. π.Χ.=αιώνας της λυρικής ποίησης

- 1. Διαμορφωμένη σε είδη
- 2. Μετρική σύσταση
- 3. Διαλεκτική σύσταση
- 4. Συγκεκριμένη θεματολογία
- 5. Διαμορφωμένη τεχνοτροπία

Ερωτήσεις:

1. Πού βρίσκονται οι απαρχές της λυρικής ποίησης και τι γνωρίζετε γι' αυτές;
 🍷 «Μονάδα της λυρικής ποίησης ... Κίρκη (ε 61)». (σελ. 12)

♦ Οι τρεις πηγές της λυρικής ποίησης

A) Δημώδης ποίηση

(π.χ. ροδιακό χελιδόνισμα)

Επηρέασε, τους λυρικούς ποιητές, όπως τη Σαπφώ (π.χ. γαμήλια τραγούδια)

B) Μουσική

- Έχει χαθεί (τα χειρόγραφα και οι πάπυροι δεν είναι δυνατό να τη διασώζουν)
- 7^{ος} αι. π.Χ.: Πλούσια μουσική ζωή
 - Μουσικές ανακαλύψεις – νεωτερισμοί ως προς:
 - σχεδιασμό λύρας
 - τέχνη κιθαρωδίας
 - Επιδράσεις από Ανατολή (Αίγυπτος, Βαβυλώνα, Παλαιστίνη) σε:
 - μουσικά ερεθίσματα
 - θεωρία
 - όργανα
 - ρυθμούς
 - Οι αποικίες και τα σπουδαία πολιτιστικά κέντρα (π.χ. Λέσβος)* συντέλεσαν στη διαπεραιώσή τους στην κυρίως Ελλάδα.

Γ) Έπος

- Το αρχαϊκό έπος επιδρά καιρία στη λυρική ποίηση, γιατί:
- Προσφέρει:
 - πρότυπα επεξεργασμένου μύθου (από την ελληνική παράδοση)
 - τα πρότυπα μύθου διαθέτουν:
 - ① υψηλή τεχνική αρτιότητα
 - ② δελεαστικές – επίμαχες ιδεολογικές προτάσεις

* **Σπάρτη (7^{ος} αι. π.Χ.):** Ιδρύονται μουσικές σχολές («καταστάσεις»):

1^η μουσική σχολή:

- Ιδρυτής ο Τέρπανδρος από τη Λέσβο
- Έδωσε τις επτά χορδές στη λύρα
- Διαμόρφωσε τη βαθύφωνη κιθάρα σε όργανο συναυλίας
- Οργάνωσε καλλιτεχνικούς αγώνες των Καρνείων (προς τιμήν του Απόλλωνα)

2^η μουσική σχολή:

- Δραστηριοποιείται γύρω από τους καλλιτεχνικούς αγώνες των Γυμνοπαιδιών (προς τιμήν του Απόλλωνα)

Γενικά: → Διάσπαρτοι μουσικοί αγώνες σ' όλο τον ελληνικό χώρο έδιναν την ευκαιρία να συντεθούν, εκτελεστούν και κριθούν όλα τα είδη της ποίησης.

→ *Συμπόσια:* Αποτέλεσαν το καιρίο περιβάλλον για την ανάπτυξη της λυρικής και ιδιαίτερα της ελεγειακής ποίησης.

Έτσι:

Η ποίηση την εποχή αυτή («εποχή του μύθου») στοχάζεται με πρώτη ύλη το μύθο.

Δηλαδή:

- ① Επιλέγει μια από τις παραλλαγές του μύθου
- ② Χειρίζεται την πλοκή
- ③ Αναπλάθει τους χαρακτήρες
- ④ *Ερμηνεύει το μύθο δίνοντάς του κάθε φορά διαφορετικό νόημα*

Επομένως:

- ❶ Οι ποιητές/ καλλιτέχνες είναι και φιλόσοφοι
- ❷ Η ποίηση είναι και φιλοσοφία προ της φιλοσοφίας

Ειδικότερα:

Λυρική ποίηση: ➔ άλλοτε *συντονίζεται* με την επική παράδοση (ομηρική – ησιόδεια)
 ➔ άλλοτε *ανταγωνίζεται* την επική παράδοση (ομηρική – ησιόδεια)
 ➔ *διαλέγεται* όμως συνεχώς μαζί της

Ερωτήσεις:

1. Ποιες οι πηγές της λυρικής ποίησης και τι γνωρίζετε για καθεμιά από αυτές;
 ➔ «Η προσωπική ... την Ελλάδα». (σελ. 12 – 13)
2. Τι γνωρίζετε για τη μουσική ζωή του 7^{ου} αι. π.Χ.;
 ➔ «Η πλούσια μουσική ζωή ... Λέσβο» (σελ. 13) και «Για να πάρουμε ... ποίησης» (σελ. 31)
3. Με ποιον τρόπο επέδρασε η Ανατολή στη μουσική του 7^{ου} αι. π.Χ.;
 ➔ «Ο αιώνας αυτός ... σαν τη Λέσβο». (σελ. 13)
4. Ποια η επίδραση του έπους στη λυρική ποίηση;
 ➔ «Την καίρια επίδραση ... επαίδευσε την Ελλάδα». (σελ. 13)
5. Ποια η σχέση της λυρικής ποίησης με το έπος;
 ➔ «Την καίρια επίδραση ... την Ελλάδα». (σελ. 13)
6. Πώς η λυρική ποίηση χειρίζεται το μύθο;
 ➔ «Γενικά η ποίηση ...ερμηνεύει». και «Η λυρική ποίηση, ... προς το έπος». (σελ. 13)

III. Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση: Το όνομα και το πράγμα

♦ ΑΛΠ υπό τη στενότερη και την ευρύτερη έννοια

Ετυμολογία: Λυρική (ποίηση) < λυρικός < λύρα

Ορισμός: *Λυρική ποίηση* = ποίηση αδόμενη με τη συνοδεία λύρας αρχικά και, μετά, με οποιοδήποτε μουσικό όργανο.

Εμφάνιση των λέξεων «λυρικός», «μέλος», «μελικός», «μελοποιός»:

- ① **Φιλόδημος** (= φιλόσοφος & επιγραμματοποιός 1^{ου} αι. π.Χ.)
«Περὶ ποιημάτων» 1. Χρησιμοποιεί για 1^η φορά τον όρο «λυρικός»
2. Τριχοτομεί την ποίηση στα: ▶ κωμικά
▶ τραγικά
▶ λυρικά

Πολύ νωρίτερα:

- ② **Αρχίλοχος** (7^{ος} αι. π.Χ.) Χρησιμοποιεί για το τραγούδι τη λέξη «μέλος» (κατ' επέκταση από την αρχική σημασία «μέλος» του σώματος).
«μέλος» < μελικός (ενν. ποιητής)

Σημείωση: Πολλοί μελετητές συσχετίζουν ετυμολογικά και την ομηρική λέξη «μολπή» < «μέλπεσθαι» με το «μέλος».

- ③ **5^{ος} αι. π.Χ.:** Χρησιμοποιείται η σύνθετη λέξη «μελοποιός»

Γενικά: Σ' όλη τη μεταγενέστερη αρχαιότητα χρησιμοποιούνται οι όροι «λυρικός» και «μελικός» ως ισοδύναμα για το σκληρό πυρήνα της «λυρικής ποίησης».

Διάκριση της ευρύτερης λυρικής ποίησης:

Κατά το μουσικό όργανο **A)** **Αδόμενη** ➡ Ελεγειακή ποίηση (συνοδεία αυλού (όμποε))

B) **Μη αδόμενη** ➡ Ιαμβική ποίηση (Σποραδικά χρησιμοποιεί και τα έγχορδα μουσικά όργανα: την ιαμβύκη και τον κλεψιάμβο).

Ερωτήσεις:

1. Ποιος ο ορισμός της λυρικής ποίησης;
 - ☞ «Το επίθετο λυρικός ... μουσικό όργανο». (σελ. 13 – 14)
2. Τι γνωρίζετε για την παρουσία των λέξεων «λυρικός», «μέλος», «μελικός», «μελοποιός»;
 - ☞ «Το επίθετο ... “λυρικής ποίησης”». (σελ. 13 – 14)
3. Σε ποιες κατηγορίες χωρίζεται η καθαυτό λυρική ποίηση με κριτήριο τη χρήση ή μη μουσικού οργάνου;
 - ☞ «Το επίθετο λυρικός ... μουσικό όργανο» (σελ. 13 – 14),
«Οι δύο όροι... ‘λυρικής ποίησης’». (σελ. 14) και
«Με το ίδιο κριτήριο ... κλεψιάμβο». (σελ. 14)

♦ Διάρθρωση της αρχαϊκής λυρικής ποίησης

A. Διάρθρωση 1^{ου} βαθμού (κατά το μουσικό όργανο)

1. Καθαυτό λυρική ποίηση
2. Ευρύτερη λυρική ποίηση
 - α) ελεγειακή ποίηση
 - β) ιαμβογραφία

Διάρθρωση με βάση τη διάλεκτο

1. Ελεγεία ➡ Ιωνική
2. Ίαμβος ➡ Ιωνική
3. Χορική ποίηση ➡ Δωρική
4. Μονωδία (λεσβιακή) ➡ Αιολική

Σημείωση: Επειδή στην παραπάνω διάκριση αντιστοιχοῦσαν τρεις γεωγραφικές περιοχές του ελληνισμού και τα τρία γνωστά μας ελληνικά φύλα (Ιώνες, Δωρείς, Αιολείς), οι παλαιότεροι φιλόλογοι υπέθεταν ότι υπήρχαν τρεις ξεχωριστές σχολές* λυρικής ποίησης:

- α) Ιωνική
- β) Αιολική
- γ) Δωρική

* Σχολή = «Σύνολο καλλιτεχνών που ασπάζονται τις ίδιες αρχές και αντιμετωπίζουν το αντικείμενό τους από την ίδια οπτική γωνία» (Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, κέντρο λεξικολογίας, Αθήνα, 1998, σελ. 1748).

B. Διαίρεση 2^{ου} βαθμού (κατά τον αριθμό εκτελεστών)

Διάκριση κυρίως λυρικής ποίησης:

❶ **Μονωδική ποίηση.** Χαρακτηριστικά της:

- Αιολική διάλεκτος
- Απλούστερη δομικά
- Προσωπικότερος τόνος:
(έκφραση προσωπικότητας, μύχιων σκέψεων, αισθημάτων του ατόμου).
- Σόλο εκτέλεση

Προσοχή: Δεν πρέπει να ταυτίζεται με την αυτοβιογραφία ούτε με την απόλυτη υποκειμενικότητα του λυρισμού των νεότερων χρόνων. Είναι δημόσιος λόγος (όπως όλη η αρχαία ποίηση), γιατί:

- Αφορά τη ζωή (λατρευτική ή άλλη) της πόλης.
- Απευθύνεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο κοινό.
- Δεν απευθύνεται στο μοναχικό άτομο για τη μοναχική του απόλαυση.
- Επιπλέον, την εποχή αυτή αναπτύσσεται ο νέος θεσμός της *πόλης – κράτους* υπό την αιγίδα του οποίου τίθεται το σύνολο της οργανωμένης πολιτιστικής παραγωγής και των λειτουργιών αυτής, των ποιητών. Απόδειξη αποτελούν τα πολιτιστικά προγράμματα των τυράννων.

❷ **Χορική ποίηση.** Χαρακτηριστικά της:

- Δωρική διάλεκτος
- Συνθετότερη δομικά
- Έκφραση συλλογικής συνείδησης
- Ορχηστρική εκτέλεση
- Έχει μεγαλύτερη κλίμακα
- Έχει θεαματικότερο χαρακτήρα (π.χ. με τη χρήση πολλών μέτρων).

Γ. Διαιρέση 3^{ου} βαθμού (με βάση τις λειτουργικές ανάγκες, στα πλαίσια:

- της λατρείας
 - της πόλης
 - της συντροφιάς)
- (πανηγυρικού κώμου*,
πολιτικής εταιρείας†)

Διάκριση στο εσωτερικό της κυρίως λυρικής ποίησης:

Για θεούς	Χορική λυρική ποίηση
Για επιφανείς θνητούς	Χορική λυρική ποίηση

Είδη και υποείδη χορικής λυρικής ποίησης

Για θεούς

1. **Ύμνος** ➔ I. Παρθένιον

- ♦ εκτελείται από χορό νεανίδων

2. **Νόμος**

- ♦ ανήκει στην κατηγορία των ύμνων
- ♦ προς τιμή του Απόλλωνα, της Αθηνάς
- ♦ εκτελείται είτε μονωδικά, είτε χορικά

Μορφές του:

- I. **Νόμος κιθαρωδικός** (κιθάρα + ωδή)
- II. **Νόμος κιθαριστικός** (= με ψιλό όργανο)
- III. **Νόμος αυλωδικός** (με αυλό + ωδή)
- IV. **Νόμος αυλητικός** (= με ψιλό όργανο)

3. **Προσόδιον**

- ♦ συνοδεύει πομπές προς τους βωμούς των θεών

4. **Διθύραμβος**

- ♦ ενθουσιαστικό άσμα προς τιμή του Διονύσου

5. **Παιάν** ➔ I. Συμποτικός παιάν

- ♦ προς τιμή του Απόλλωνα

* *Κώμος* = «Λαϊκή και αγροτική γιορτή, αφιερωμένη στις παραγωγικές δυνάμεις της φύσης προς τιμήν του θεού Διονύσου και της ακολουθίας του. Κατ' επέκταση *κώμος* είναι η θορυβώδης έξοδος των συμποσιαστών από το σπίτι και η εύθυμη περιπλάνησή τους στους δρόμους, με τη συνοδεία λαμπάδων, φανών και οργάνων (κυρίως αυλού). Οι όμιλοι των νέων ανδρών φορούσαν προσωπίδες, διασκεδάζαν, τραγουδούσαν, αστεΐζονταν και κυρίως χόρευαν υπό τους ήχους της μουσικής». (Μπαμπινιώτης Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ό. π., σελ. 985).

† *Εταιρεία* = συντροφιά, πολιτικός σύλλογος για κομματικούς σκοπούς (Σταματάκος Ι., Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, εκδ. οργαν. «Ο Φοίνιξ», Αθήναι, 1972, σελ. 397).

Για επιφανείς θνητούς

1. Εγκώμιον

I. Επινίκιον

‣ προς τιμή των νικητών στους αθλητικούς αγώνες

II. Σκόλιον

‣ αδόμενο

‣ τραγουδιέται στα συμπόσια

‣ εκτελείται από ένα συμπότη ή από ολόκληρη συντροφιιά

III. Ερωτικόν

2. Υμέναιος

= τραγούδια του γάμου

3. Επιθαλάμιον

4. Θρήνος (= μοιρολόι)

‣ αρχικά : τελετουργικό συστατικό της κηδείας

‣ αργότερα : πλήρως ανεξαρτημένο απ' αυτήν

Ευρύτερη Λυρική Ποίηση

Για θνητούς

1. Ελεγεία

I. πολεμική

II. πολιτική

III. συμποτική

‣ Μέτρο: ελεγειακό δίστιχο

‣ Ετυμολογία: ἔλεγος > ἐλεγείων < elegn (= καλάμι, σύριγγα) (= αρμενική λέξη), ίσως φρυγικό γλωσσικό δάνειο.

Πράγματι: Η υπόθεση αυτή είναι πιθανή, εφόσον κατά την αρχαία παράδοση, οι Έλληνες παρέλαβαν από τους Φρύγες τον αυλό, το όργανο δηλαδή που συνοδεύει την ελεγεία.

Αντίθετα: Η υπόθεση που ήθελε την ελεγεία να σχετίζεται με τη θρηνητική ποίηση δεν στηρίζεται σε επαρκή τεκμήρια.

2. **Επίγραμμα** Χαρακτηριστικά του:

‣ συγγενικό προς την ελεγεία είδος

‣ Μέτρο: † ελεγειακό δίστιχο (κυρίως)

‣ † δακτυλικό εξάμετρο (λιγότερο συχνά)

‣ † άλλα μέτρα (σπανίως)

‣ απεριόριστη θεματική ελευθερία

‣ ευρύ φάσμα 'λυρικών' διαθέσεων

‣ ευρηματική κατάληξη

} επιτυχία του
⇒ και αντοχή του
στο χρόνο }

- ① Επηρέασε: → ρωμαϊκή ποίηση
- ② Καλλιεργήθηκε: → σ' όλο το Βυζάντιο και την Αναγέννηση
- ③ Αποτελεί προσφιλή τρόπο ποιητικής έκφρασης των λογίων και ελληνοιστών: → σήμερα

Η συνεισφορά των Αλεξανδρινών φιλολόγων:

- Αλεξανδρινοί φιλόλογοι:
- α) Συλλέγουν
Αποκαθιστούν κριτικά
Μελετούν
 - β) Συντάσσουν τον κανόνα των εννέα σπουδαιότερων λυρικών ποιητών και κατατάσσουν ειδολογικά το έργο τους.
- την παραγωγή της λυρικής ποίησης (πάνω από 100.000 στίχους)

Ο «κανόνας των εννέα λυρικών»

❶	Αλκμάν	<i>Χορικοί ποιητές</i>	
❷	Στησίχορος		
❸	Ίβυκος		
❹	Σιμωνίδης		
❺	Πίνδαρος		
❻	Βακχυλίδης		
❷	Αλκαίος	<i>Μονωδικοί ποιητές</i>	
❸	Σαπφώ		
❹	Ανακρέων		

Σήμερα: Σώζονται ελάχιστα σπαράγματα.

Ερωτήσεις:

1. Πώς διαιρείται η αρχαϊκή λυρική ποίηση με βάση τη διάλεκτο;
 - ☞ «Κατά το μουσικό όργανο ...Τα ποιητικά αυτά γένη ... δωρικής». (σελ. 14)
2. Ποιες οι διαιρέσεις της κυρίως λυρικής ποίησης με βάση τον αριθμό των εκτελεστών και τι γνωρίζετε γι' αυτές;
 - ☞ «Στο εσωτερικό ... συνείδησης». (σελ. 16)
3. Τι γνωρίζετε για τη μονωδία και τι για τη χορική ποίηση;
 - ☞ «Στο εσωτερικό ...συνείδησης» (σελ. 16), «Η αρχαία μονωδία, ...των τυράννων.» (σελ. 32), «Τα επιμέρους είδη ...από αυτήν» (σελ. 16)
4. Ποια τα χαρακτηριστικά της μονωδικής και ποια της χορικής ποίησης;
 - ☞ «Στο εσωτερικό ... συνείδησης». (σελ. 16) και «Πρέπει να προσεχτεί ... τυράννων.» (σελ. 32)

5. Ποιες διαφορές διακρίνουμε ανάμεσα στη μονωδική και τη χορική ποίηση;
☞ «Στο εσωτερικό ... συλλογικής συνείδησης». (σελ. 16)
6. Ποια τα είδη και υποείδη της χορικής λυρικής ποίησης ανάλογα με τις λειτουργικές ανάγκες;
☞ «Στο εσωτερικό της κυρίως λυρικής ποίησης: τα επιμέρους ... απεξαρτημένο από αυτήν». (σελ. 16)
7. Ποια είδη της χορικής λυρικής ποίησης απευθύνονται στους θεούς και τι γνωρίζετε για το καθένα από αυτά;
☞ «Για τους θεούς ... όργανο». (σελ. 16)
8. Ποια είδη της χορικής λυρικής ποίησης απευθύνονται σε επιφανείς θνητούς και τι γνωρίζετε για το καθένα από αυτά;
☞ «Για επιφανείς θνητούς ... απεξαρτημένο από αυτήν». (σελ. 16)
9. Τι γνωρίζετε για την κατηγορία των Ύμνων;
☞ «Για τους θεούς ... από χορό νεανίδων». (σελ. 16) και «Στην κατηγορία των ύμνων ... αυλητικός (= με ψιλό το όργανο)». (σελ. 16)
10. Τι είναι ο νόμος και ποιες οι μορφές του;
☞ «Στην κατηγορία των ύμνων ... όργανο». (σελ. 16)
11. Ποια είναι τα υποείδη του εγκωμίου και τι γνωρίζετε για το καθένα απ' αυτά;
☞ «Για επιφανείς θνητούς ... ερωτικών». (σελ. 16)
12. Τι γνωρίζετε για την ελεγεία και το επίγραμμα;
☞ «Με το κριτήριο του μουσικού οργάνου ... (το όμπσε)» (σελ. 14), «Η ελεγεία ... και των ελληνοιστών». (σελ. 16 – 17)
13. Ποια η ετυμολογία της λέξης «ελεγεία» και ποια τα είδη της;
☞ «Η ελεγεία ...επαρκή τεκμήρια». (σελ. 16 – 17)
14. Τι είναι το επίγραμμα και ποια τα χαρακτηριστικά του;
☞ «Συγγενικό προς, ... και των ελληνοιστών». (σελ. 17)
15. Πού οφείλεται η επιτυχία του επιγράμματος και η αντοχή του στο χρόνο;
☞ «Χάρη στην απεριόριστη ... και των ελληνοιστών». (σελ. 17)
16. Ποια επίδραση άσκησε το επίγραμμα σε κατοπινές περιόδους;
☞ «Χάρη ... ελληνοιστών». (σελ. 17)

- 17.** Ποιος ο ρόλος των αλεξανδρινών φιλολόγων στη διάσωση, κριτική αποκατάσταση και μελέτη της λυρικής ποίησης;
☞ «Η παραγωγή ... ειδολογικά». (σελ. 17)
- 18.** Ποιους λυρικούς ποιητές περιλαμβάνει ο «κανόνας» που συνέταξαν οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι;
☞ «Γραμματικοί συνέταξαν ...ειδολογικά». (σελ. 17) και «Ο αλεξανδρινός ... Κόριννα». (σελ. 32)
- 19.** Τι μας έχει διασωθεί από την παραγωγή της αρχαϊκής λυρικής ποίησης;
☞ «Η παραγωγή ... ακρωτηριασμένα λείψανα». (σελ. 17)
- 20.** Γιατί, παρά τα μικροσκοπικά θραύσματα της λυρικής ποίησης που μας έχουν διασωθεί, μπορούμε να συνάγουμε ουσιώδη συμπεράσματα για το ποιητικό αυτό είδος και την εποχή όπου διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε;
☞ «Τα κείμενα ... όπου αναπτύχθηκε». (σελ. 17)

IV. Διάγραμμα της εξέλιξης της Λυρικής Ποίησης

♦ Η Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση 650 – 450 π.Χ.

Η Αρχαϊκή Λυρική Ποίηση ετεροκαθορίζεται από το ομηρικό έπος.

Δηλαδή:

1. Αρχικό στάδιο αρχαϊκής λυρικής ποίησης

Γνωρίσματα της:

A) Ακολουθεί τον Όμηρο:

- Οι ποιητές μελοποιούν μυθικές αφηγήσεις επικού τύπου, π.χ.:
 1. Τέρπανδρος
 2. Σησίχορος

B) Ανατρέπει το έπος: σε επίπεδο:

- α) θεματικό
 - β) μετρικό – τεχνικό
 - γ) ιδεολογικό
- π.χ. **Αρχίλοχος** → ελεγεία & ιαμβος

Πιο συγκεκριμένα:

Αρχίλοχος:

- α) Σε επίπεδο θεματικό:
 - ♦ Αποστρέφεται το μύθο
- β) Σε επίπεδο μετρικό – τεχνικό:
 - ♦ Παρουσιάζει ευρηματικότητα σε μετρικά σχήματα και στροφικές ενότητες (σε αντίθεση με το μονότονα επαναλαμβανόμενο δακτυλικό εξάμετρο του έπους)
 - ♦ Εγκαινιάζει τις στρατηγικές και τον τρόπο του βραχέος άσματος.
- γ) Σε επίπεδο ιδεολογίας:
 - ♦ Απορρίπτει κατηγορηματικά τις αξίες του επικού κόσμου:

Έπος	Λυρική ποίηση
I. Κλέος (= η κεντρική αριστοκρατική αξία για τον άνδρα)	I. Εύθραυστη/ εφήμερη ανθρώπινη ύπαρξη
II. Ανδρεία (= η κατεξοχήν ανδρική συμπεριφορά για την κατάκτηση του κλέους)	II. Ανθρώπινη αμηχανία

2. Στάδιο ωρίμανσης της αρχαϊκής λυρικής ποίησης

Εκπρόσωποι της:

1. Αλκαίος	}	Λεσβιακή μονωδία
2. Σαπφώ		
3. Ανακρέοντας		

Γνωρίσματα της:

Δεύτερη ανατροπή παραδοσιακών συντεταγμένων παλαιάς ποίησης: → Σαπφώ

- Σαπφώ:** Προβάλλει το δόγμα που δίνει το προβάδισμα στην απολύτως προσωπική επιλογή του ατόμου έναντι των (επικής καταγωγής) σταθερών, κοινών και δεδομένων προτιμήσεων και αξιών του συλλογικού σώματος.
- Αλκαίος:** Την οξύτητα των πολιτικών αγώνων τη μεταφράζει σε γνήσια ποίηση.
- Ανακρέων:** Μετατρέπει σε υψηλή τέχνη (δηλαδή σε τέχνη που τέρπει και προκαλεί σε στοχασμό) τα πάθη του κρασιού και του έρωτα.

3. Στάδιο χρυσής εποχής της λυρικής ποίησης

Εκπρόσωποι της:

❶	Ίβυκος		
❷	Αλκμάν		
❸	Πίνδαρος	<i>Χορική ποίηση</i>	A
❹	Βακχυλίδης		
❺	Σιμωνίδης		
❻	Καλλίνος		
❼	Τυρταίος		
❽	Σόλων	<i>Ελεγεία</i>	B
❾	Θέογνης		
❿	Μίμνερμος		

A Χορική ποίηση

Γνωρίσματα της:

- ❶ **Ίβυκος:**
 - Πολυεπίπεδη μουσική σύνθεση με οργανική ενότητα και συνοχή προκλασικού τύπου
 - Αντιπαραθέτει το τραγούδι στα έργα της πολεμικής ανδρείας, ως μέσο για την εξασφάλιση της υστεροφημίας.
- ❷ **Αλκμάν:**
 - Αναπτύσσει γραμμικά και παρατακτικά το ποίημα
- ❸ **Πίνδαρος:**
 - Αποκορύφωση αρχαιοελληνικού λυρισμού
 - Επίτευγμα μεστής αρχαϊκής τεχνικής
 - Ρωμαλαία εικονοποιία
 - «Πολυδαίδαλα ρήματα»
 - Βαθιά θρησκευτική εμπνοή μαντείου Δελφών
 - Επαναφέρει ανανεωμένα τα δικαιώματα του μύθου στο χώρο της λυρικής ποίησης

Συμπέρασμα: Συνθέτει ένα συνδυαστικό είδος «λυρικής αφήγησης»
- ❹ **Βακχυλίδης:**
 - Διακρίνεται για την τεχνική του αρτιότητα
 - Υπερτονίζει τη θεατρική δομή του χορικού άσματος
- ❺ **Σιμωνίδης:**
 - Στοχαστική, θρηνητική ποίηση
 - Οικουμενικός ανθρωπισμός (εκφράζει τον οίκτο με πάθος Διονύσιος)

B Ελεγεία

Γνωρίσματα της:

✎ *Θέμα της:* οι σχέσεις ατόμου - πόλης

- ❻ **Καλλίνος:**
 - παραινετικό πολεμιστήριο άσμα
 - απλό ως προς:
 - ◇ γλώσσα
 - ◇ δομή
 - ◇ περιεχόμενο
- ❼ **Τυρταίος:**
 - πολεμική παραινέση
 - συνθετότερο ως προς ιδεολογική επεξεργασία
 - εξάρτηση από Όμηρο

- ⑧ **Σόλων:**
- υψηγοροι στίχοι
 - δίνει το θεωρητικό υπόβαθρο της νομοθετικής του πράξης για την Αθήνα μέσα από μια βαθιά θεολογική πολιτική πρόταση.
 - επεξεργάζεται την παραδοσιακή έννοια της μοίρας
 - επεξεργάζεται το σύμπλεγμα «ενοχής και τιμωρίας» με ευρηματικό κι εντυπωσιακό τρόπο
 - Έτσι: άνοιξε διάπλατα το δρόμο για την ανάπτυξη του κεντρικού προβληματισμού των τραγωδιών του Αισχύλου
- ⑨ **Θέογνης:**
- γνωμική ποίηση
 - διαμαρτύρεται για την έκπτωση των αξιών της παλιάς αριστοκρατίας
 - δεν κάνει καμιά πολιτική πρόταση
- ⑩ **Μίμνερος:**
- μελαγχολικός τόνος στην ποίησή του

Ταμβος

Γνωρίσματα:

Παλαιά ιαμβογραφία:

- πεζός μετρικός ρυθμός
- πεζά θέματα
- προσωπικό σκώμμα

1. Αρχίλοχος:

- βίαιες – ανελέητες προσωπικές επιθέσεις μέσω της ποίησης

2. Σημωνίδης ο Αμοργίνος:

- έμμεση έκφραση κοινωνικής κριτικής
- πικρία – απαισιοδοξία
- απομάκρυνση από τον Όμηρο

Οι 16 κυριότεροι εκπρόσωποι της Λυρικής Ποίησης κατά είδη

Ελεγειακοί Ποιητές	Ιαμβογράφοι και Ελεγειακοί	Μονωδία	Χορικό Άσμα
Καλλίνος Τυρταίος Μίμνερμος Σόλων Θέογνης	Αρχίλοχος Σημωνίδης	Σαπφώ Αλκαίος Ανακρέων	Αλκμάν Στησίχορος Ίβυκος Σιμωνίδης Κείος Πίνδαρος Βακχυλίδης

Ερωτήσεις:

1. Ποια στάση κρατά η αρχαϊκή λυρική ποίηση στο αρχικό της στάδιο απέναντι στο ομηρικό έπος;
 - ☞ «Η λυρική ποίηση ... ανθρώπινης αμηχανίας». (σελ. 18)
2. Σε ποια επίπεδα διαφοροποιείται η αρχαϊκή λυρική ποίηση από το έπος του Ομήρου και ποιος ο κυριότερος εκπρόσωπος αυτής της τάσης;
 - ☞ «Το ποιητικό πρόγραμμα ... ανθρώπινης αμηχανίας». (σελ. 18)
3. Ποιες αξίες του έπους απορρίπτει η ποίηση του Αρχίλοχου;
 - ☞ «Σε επίπεδο ιδεολογίας ... ανθρώπινης αμηχανίας». (σελ. 18)
4. Με ποιον ποιητή και με ποιον τρόπο πραγματοποιείται η δεύτερη ανατροπή του ομηρικού έπους ως προς το ιδεολογικό επίπεδο;
 - ☞ «Μόνο μέσα από την ποίηση της Σαπφώς ... του συλλογικού σώματος». (σελ. 18)
5. Ποιο είναι το στάδιο ωρίμανσης της αρχαϊκής λυρικής ποίησης, ποιοι οι εκπρόσωποι της και ποια τα γνωρίσματά τους;
 - ☞ «Με τους τρεις εκπροσώπους ... προκαλεί σε στοχασμό». (σελ. 18 – 19)
6. Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι της λεσβιακής μονωδίας και ποια η θεματολογία τους;
 - ☞ «Με τους τρεις εκπροσώπους ... στοχασμό». (σελ. 18 – 19)
7. Τι γνωρίζετε για τη χρυσή εποχή της αρχαϊκής λυρικής ποίησης;
 - ☞ «Στη χρυσή εποχή ... πολιτική πρόταση». (σελ. 19 – 20)

8. Ποιο είδος δεσπόζει στη χρυσή εποχή της αρχαϊκής λυρικής ποίησης και ποιοι οι κυριότεροι εκπρόσωποί του; Αναπτύξτε.
✎ «Στη χρυσή εποχή ... σημερινό αναγνώστη». (σελ. 19)
9. Ποια τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Πίνδαρου;
✎ «Σύμφωνα με την κρίση των αρχαίων ... του αρχαϊκού έπους». (σελ. 19)
10. Ποιοι οι κυριότεροι εκπρόσωποι της ελεγείας και τι γνωρίζετε για τον καθένα απ' αυτούς;
✎ «Οι στοχαστικοί δρόμοι ... πολιτική πρόταση». (σελ. 19 – 20)
11. Τι γνωρίζετε για την ελεγειακή ποίηση του Σόλωνα;
✎ «Ο νομοθέτης – ποιητής Σόλων ... αισχύλειας τραγωδίας». (σελ. 19)
12. Ποια τα χαρακτηριστικά της ελεγείας του Σόλωνα και ποια η γενικότερη συμβολή της στην ποίηση;
✎ «Ο νομοθέτης – ποιητής Σόλων ... τραγωδίας». (σελ. 19)
13. Τι γνωρίζετε για τον ίαμβο και ποιοι οι σημαντικότεροι εκπρόσωποί του;
✎ «Η παλαιά ιαμβογραφία ... στο βάθος». (σελ. 20)

Η προσφορά της αρχαίας λυρικής ποίησης στο σύγχρονο άνθρωπο*

Ίσως σε πολλούς πρωτόπειρους και γι' αυτό ανυποψίαστους αναγνώστες των παραγγμάτων που μας διασώθηκαν από την αρχαϊκή λυρική ποίηση εύλογα να γεννιέται η απορία για το ποια είναι η προσφορά της αρχαίας λυρικής πνευματικής δημιουργίας στο σύγχρονο άνθρωπο.

Πολλά θα ήταν αυτά που θα μπορούσαν να λεχθούν ως απάντηση στο κρίσιμο αυτό ερώτημα, που αποπνέει ίσως κάποια δυσπιστία ως προς τη «χρησιμότητα» της λυρικής ποίησης μιας «παρωχημένης εποχής» στις σύγχρονες συνθήκες της κοινωνίας και του πολιτισμού που βιώνει ο σημερινός άνθρωπος.

Για να μπορέσουμε όμως ν' αποτιμήσουμε ποιοτικά και να κατανοήσουμε την παιδευτική αξία, που πρώτιστα χαρίζει ως δώρο στους μεταγενέστερους η ακτινοβολία και το ελεύθερο πνεύμα φωτισμένων ανθρώπων της αρχαϊκής ελληνικής αρχαιότητας, θα πρέπει να δεχτούμε πως η αξία της ζωής δε μετριέται σε χρήμα, ούτε στις θαυμαστές επιδόσεις της τεχνητής νοημοσύνης, αλλά στην ποιότητα, τον πλούτο και τη δύναμη της ψυχής.

Μόνο τότε μπορούμε να δούμε βαθιά, πέρα από τον ποιητικό χορό της λέξης, και ν' αναγνωρίσουμε στα κινήματα της ψυχής του αρχαϊκού λυρικού ποιητή, της δικής μας ψυχής τα σκιρτήματα και τους φόβους και να συνειδητοποιήσουμε έτσι πως, όσα χρόνια κι αν περάσουν, όσα κι αν αλλάξουν πάνω στη γη, η ψυχή του ανθρώπου μένει αναλλοίωτη. Εδώ είναι ο χώρος όπου ο αρχαϊκός λυρικός μπορεί να συναγωνιστεί το σύγχρονο και να τον ξεπεράσει: στα πράγματα που δεν εξαρτώνται από τη γνώση, την επιστήμη, την τεχνολογία, που δεν προοδεύουν, αλλά που έχουν μέσα τους μιαν αιώνια αξία κι ομορφιά, όπως η ομορφιά της αυγής, η αγάπη, ο πόνος της εγκατάλειψης, η φιλία που προδίδεται αλλά και η ευφρόσυνη διάθεση από το φαγητό ή το κρασί. Αν σ' όλα αυτά τα καθημερινά, τα κοινά, στη σύγχρονη πολυάσχολη ζωή μας, που τα προσπερνάμε χωρίς να τους δίνουμε σημασία, σταθούμε –με αφορμή τους αρχαϊκούς λυρικούς ποιητές–, θα συνειδητοποιήσουμε την ανθρώπινη ουσία μας, αυτή που μας δένει με το διπλανό μας, με τον αλλόγλωσσο, με τον αλλόθρησκο, με το τότε, με το τώρα, με τον Άνθρωπο. Κι αυτή η ουσία βρίσκεται στο βάθος της ανθρώπινης ψυχής, που μένει αναλλοίωτη και που με τόση αμεσότητα, εντιμότητα και ειλικρίνεια εκφράστηκε μέσα από την αρχαϊκή λυρική ποιητική τέχνη.

Καθώς οι λυρικοί ποιητές παρουσίασαν άμεσα την εποχή και το δικό τους κόσμο, μένουν επίκαιροι σε μιαν εποχή σαν τη δική μας που παρουσιάζει πολλές αναλογίες και ομοιότητες με τη μακρινή εκείνη εποχή. Και ο αρχαϊκός λυρικός, όπως και ο σύγχρονος, ζει και δημιουργεί μέσα σε μια εποχή που ένιωσε βαθιά στο

* Εισαγωγικά σχόλια της συγγραφέως.

πετσι της τη φθορά και την εξαφάνιση ενός ολόκληρου κόσμου, με συνακόλουθες αλλαγές στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές και στην ψυχοσύνθεση, την ιδεολογία και την καθημερινή ζωή του ανθρώπου, καταστάσεις που δεν είναι ξένες προς τη δική μας εποχή.

Η αρχαία λυρική ποίηση λοιπόν καταφέρνει να διατηρεί και σήμερα την ακτινοβολία της, μένοντας σταθερά επίκαιρη μέσα στην αστάθεια του κόσμου και την ιδεολογική σύγχυση του σύγχρονου ανθρώπου, γιατί διαθέτει μια δυναμική μοναδική: καταφέρνει να ανάγεται κάθε φορά, από το συγκεκριμένο βίωμα, από την προσωπική σκέψη ή το συναίσθημα, στο γενικό και το πανανθρώπινο, αγγίζοντας τις λεπτές χορδές της ανθρώπινης καρδιάς.

Εδώ βρίσκει ο σύγχρονος άνθρωπος ένα στήριγμα ψυχής στον καθημερινό αγώνα που δίνει στη ζωή, μέσα από τον αγώνα που αγωνίστηκαν οι αρχαϊκοί λυρικοί ποιητές και ο αρχαϊκός άνθρωπος γενικότερα, για να φτάσουν στη γνώση του βαθύτερου εαυτού τους. Αυτή τη γνώση τού την προσφέρουν ως δώρα, ως απαύγασμα και σοφία ζωής, μαζί με το κουράγιο που τους προσφέρει η σκέψη πως από τις ίδιες συμπληγάδες πέρασαν παλιότερα και άλλοι και τις αντιμετώπισαν με εντιμότητα και αξιοπρέπεια.

Έτσι, ο σύγχρονος άνθρωπος, ο απελπιστικά στραμμένος στην υλική ευμάρεια, ο θλιβερά αποστραγγισμένος από κάθε ψυχική ρώμη και πνευματικό μεγαλείο, ο τραγικά ανήμπορος στο τέλος για έντιμο αγώνα στη ζωή, αφυπνίζεται και ξυπνούν μέσα του δυνάμεις ψυχής από καιρό ξεχασμένες. Γιατί ο αρχαϊκός λυρικός ποιητής του ανοίγει μπροστά του έναν άλλο κόσμο. Με το αίσθημα, τη σκέψη και τον έντεχνο λόγο, προσπαθεί να τον βοηθήσει θεωρητικά και πρακτικά, ώστε να κατανοήσει και, κατανοώντας, ν' αντιμετωπίσει με αξιοπρέπεια την πραγματικότητα που τον περιβάλλει.

Του διδάσκει πως, για να μπορέσει ν' ανταπεξέλθει στις απότομες εναλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή του, πρέπει ν' ακολουθεί σ' όλα το μέτρο, ν' αποφεύγει την ύβρη, γνωρίζοντας το «ρυθμό» της ανθρώπινης μοίρας και συνειδητοποιώντας παράλληλα την ανθρώπινη «αμηχανία», την αδυναμία μπροστά στις εναλλαγές της τύχης και της θέλησης του θεού. Ακόμη όμως κι αν όλα χαθούν, ένα πράγμα δεν μπορεί να το αφαιρέσει κανείς από τον άνθρωπο –και είναι αυτό που θα τον στηρίξει σε κάθε δυσκολία– τη δύναμη της καρδιάς, την καρτερία και την υπομονή, την κρατερή «τλημοσύνη».

Και κάτι ακόμα του προσφέρει: τη βαθύτερη και χαμένη από καιρό ανθρωπιά μαζί με την ομορφιά της φύσης, των ανθρώπων, των αισθημάτων, που ξεδιπλώνεται μπροστά στα μάτια του και του προσφέρεται λιτή, απέρρικτη, αληθινή.

Όλα αυτά τα περιβάλλει ο αρχαϊκός ποιητής με μιαν ευθύτητα, απλότητα και φρεσκάδα, γι' αυτό και επιδρά άμεσα στην ψυχή του νέου κυρίως ανθρώπου, χαρίζοντάς της αισθητική καλλιέργεια κι ευαισθησία.

Τελικά, η αρχαϊκή λυρική ποίηση καταλήγει να γίνεται το πιο διδακτικό, το πιο αληθινό, το πιο ευχάριστο μα και το πιο επίκαιρο μάθημα ζωής σ' εμάς τους σύγχρονους που ξεχάσαμε πώς να σκεφτόμαστε, πώς να νιώθουμε, πώς να «ζούμε».